

אוניברסיטת בר אילן

**סמלי בתי ספר כמשקפים מדיניות מוצהרת
ומדיניות בפועל: תפיסות מנהלים**

גבע יפתח

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך
בביה"ס לחינוך של אוניברסיטת בר-אילן

תשע"ו

רמת גן

תקציר

תחום מנהל החינוך עוסק רבות בכל הנוגע לעיצוב והטמעה של מדיניות חינוכית. אחד הכלים המרכזיים והחשובים בעיצוב ושיקוף המדיניות הבית ספרית הינו החזון הבית ספרי הכתוב אשר זוכה לתשומת לב רבה. אולם בניגוד אליו, הלוגו הבית ספרי נדחק לשוליים בהקשר זה, והידע הקיים אודות תפקידו ותרומתו מצומצם וחסר.

מטרת המחקר היא לבדוק האם קיימים פערים במדיניות החינוכית של בתי הספר הממלכתיים בישראל כפי שהיא משתקפת מהלוגו, מהחזון הכתוב, מהמדיניות בפועל ומהצהרת המנהל – על פי החלוקה הבאה:

- מציאת מאפיינים ייחודיים במדיניות בית ספר המובעים על ידי הלוגו הבית הספרי דרך בחינת היבטים שונים: אקדמיים, מסורתיים, לאומיים, ארגוניים ואתיקה חברתית.
- בדיקת ההלימה בין מאפייני החזון הכתוב לבין מאפייני בית הספר כפי שבאים לידי ביטוי בלוגו.
- בחינת קיומו של פער בין המדיניות המוצהרת על ידי החזון הכתוב של בית הספר לבין המדיניות המתקיימת בפועל כפי שהיא נתפסת על ידי המנהל.
- בחינת קיומו של פער בין המדיניות המוצהרת על ידי הלוגו הבית ספרי לבין המדיניות המתקיימת בפועל כפי שהיא נתפסת על ידי המנהל.
- בחינת קיומו של פער בין המדיניות המוצהרת על ידי מנהל בית הספר לבין המדיניות בפועל כפי שהוא תופס אותה.

במחקר זה נעשה שימוש בשיטות מחקר איכותניות לפי גישת Confirmatory Data Analyses (Onwuegbuzie, 2003), כאשר נבדקו 24 בתי ספר משלושת שלבי החינוך בישראל: יסודי, חטיבת ביניים וחטיבה עליונה. נעשה שימוש בניתוח מסמכים רלוונטיים (הלוגו והחזון הכתוב של בתי הספר) וכן נערכו ראיונות עומק חצי מובנים עם מנהלי בתי ספר. ניתוחי הלוגו והחזון הכתוב אפשרו להבין את המדיניות המוצהרת של בית הספר. הראיון עם המנהל אפשר להתחקות אחר המדיניות כפי שהיא מתקיימת בפועל, וכן להבין את המדיניות הבית ספרית כפי שהיא נתפסת על ידי המנהל. המחקר התבסס על ניתוח משווה תוך הצלבת המידע שעלה מתוך הראיונות ומתוך המסמכים הכתובים.

ממצאי המחקר הראו כי בכל ארבעת המימדים באמצעותם משתקפת מדיניות בית הספר (הלוגו, החזון הכתוב, המדיניות בפועל והצהרת המנהל) באים לידי ביטוי חמישה מאפיינים מרכזיים:

מאפיינים אקדמיים, מאפייני מסורת ישראל, מאפיינים לאומיים, מאפיינים ארגוניים ומאפייני אתיקה חברתית. כמו כן נמצא כי בעוד קיימת הלימה בין המדיניות המשתקפת מהחזון הכתוב, מהמדיניות בפועל ומהצהרת המנהל – הלוגו משקף את המדיניות הבית ספרית באופן חלקי ופחות ממצה. לא זו בלבד, אלא שעל אף הפער הקיים בין המדיניות המשתקפת מהלוגו לבין שאר המימדים – רוב המנהלים שנבדקו ציינו כי הלוגו אכן משקף את המדיניות הבית ספרית. כמו כן, נמצאו מטאפורות שונות אשר מייצגות את האופן בו תופסים המנהלים את החזון הבית ספרי.

מסקנות המחקר קובעות כי ללוגו הבית ספרי תפקיד מהותי וחשוב בעיצוב המדיניות החינוכית של בית הספר ויש להרחיב את העיסוק המחקרי סביבו בהקשר זה. בנוסף, המחקר חושף היבט ערכי חדש המשתקף מן הלוגו – אתיקה חברתית. כמו כן, המחקר הנוכחי מספק מודל שיאפשר למשרד החינוך ואף לבתי הספר עצמם, לבחון את מדיניותם החינוכית, תרבותם וזהותם הארגונית.